

Finanšu izlūkošanas dienests

Raiņa bulvāris 15, Rīga, LV-1050; tālr. 67044430; e-pasts: fid@fid.gov.lv; www.fid.gov.lv

CILVĒKU TIRDZNIECĪBA UN TĀS REZULTĀTĀ IEGŪTO LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJA

STRATĒGISKĀS ANALĪZES PĒTĪJUMS

2022

Satura radītājs

1. Ievads	3
2. Normatīvais regulējums	5
Latvijas normatīvais regulējums.....	5
Starptautiskais normatīvais regulējums	6
GRETA novērtējums	7
3. Cilvēku tirdzniecības tendences Latvijā.....	8
4. Tiesu prakse krimināllietās par cilvēku tirdzniecību piespiedu darba nolūkā.....	10
“Vācijas lieta”	11
“Apvienotās Karalistes lieta”	12
5. Cilvēku tirdzniecības pazīmes.....	14
Latvijas cilvēku tirdzniecības lietās identificētās pazīmes	14
Ārvalstu un starptautisko organizāciju identificētās cilvēku tirdzniecības pazīmes	16
Saīsinājumi un termini	19

1. Ievads

Cilvēku tirdzniecības risku novērtējuma nepieciešamība

- 1.1. Saskaņā ar ANO datiem cilvēku tirdzniecība ir pasaulē trešais lielākais organizētās noziedzības grupu ienākumu avots pēc narkotiku un ieroču kontrabandas.¹
- 1.2. Tiek lēsts, ka mūsdienu verdzības apstākļos pasaulē dzīvo aptuveni 40 miljoni cilvēku un cilvēku tirdzniecības rezultātā katru gadu tiek iegūti noziedzīgie līdzekļi 150 miljardu dolāru apmērā.²
- 1.3. Cilvēku tirdzniecības galvenais mērķis ir personas ekspluatācija, kas galvenokārt tiek veikta peļņas gūšanas nolūkos. "Cilvēku tirdzniecības novēršanas plānā 2021. – 2023. gadam"³ tiek uzsvērts, ka darba ekspluatācija ir korporatīvās noziedzības forma, kuru motivē ekonomiskā peļņa, un uzņēmumi, kas ir iesaistīti cilvēku tirdzniecībā, iegūst negodīgas ekonomiskas priekšrocības un izkropļo konkurenci un brīvā tirgus darbību. Darba ekspluatācija un cilvēku tirdzniecība bieži vien ir saistīta ar ēnu ekonomiku un finanšu noziegumiem.⁴ Cilvēku tirdzniecības gadījumos finanšu analīzei vajadzētu būt vienai no prioritārajām darbībām,⁵ kas nodrošinātu efektīvu noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju, padarot šādu noziedzīgo darbību par finansiāli neizdevīgu.
- 1.4. Direktīvas preambulas 5. apsvērumā tiek uzsvērts: "Dalībvalstu tiesībaizsardzības iestādēm būtu jāturpina sadarboties nolūkā pastiprināt cīņu pret cilvēku tirdzniecību. Šajā ziņā ir svarīga cieša pārrobežu sadarbība, tostarp informācijas un paraugprakses apmaiņa, kā arī nepārtraukts atklāts dialogs starp dalībvalstu policijas, tiesu un finanšu iestādēm."⁶
- 1.5. Līdz šim cilvēku tirdzniecības gadījumu atklāšana pamatā balstījās uz tās upuru identificēšanu. Politikas plānošanas dokumenti ietvēra sevī tādus rīcības virzienus, kas vērsti uz sabiedrības informētības un izpratnes par cilvēku tirdzniecību veicināšanu un atbalstu cilvēku tirdzniecības upuriem nodrošināšanu; tiesībaizsardzības iestāžu un kompetento partneru kapacitātes attīstīšanu cilvēku tirdzniecības gadījumu apkarošanai, tai skaitā sadarbības koordinācijai un informācijas apkopošanai, vairāk koncentrējoties uz valsts un pašvaldību iestāžu sadarbību ar NVO.⁷ Savukārt Cilvēku tirdzniecības novēršanas plāns 2021. - 2023. gadam jau balstās uz četriem būtiskiem pamatnosacījumiem, par pamatu izmantojot "4 P modeli" (*prevention, protection, prosecution, partnership*): novēršanu, aizsardzību, personu saukšanu pie atbildības un sadarbības veicināšanu.
- 1.6. Ievērojot gan Direktīvu attiecībā uz finanšu sektora iesaisti cīņā ar cilvēku tirdzniecību, gan EDSO Cīņas ar cilvēku tirdzniecību koordinācijas speciālā pārstāvja biroja izstrādātajā ziņojumā "Seko naudai. Materiālu apkopojums un instrukcija finanšu

¹ UNODC 2020 UNODC Global Report on Trafficking in Persons. Pieejams: <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/glotip.html>

² Global estimates of modern slavery: Forced labour and forced marriage (Geneva, International Labour Office, Geneva, 2017). Pieejams: <https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/statistics/lang--en/index.htm>.

³ Apstiprināts ar 2021. gada 28. septembra Ministru kabineta rīkojumu Nr. 690.

⁴ 2021. gada 28. septembra ar Ministru kabineta rīkojumu Nr. 690 apstiprinātais "Cilvēku tirdzniecības novēršanas plāns 2021. – 2023. gadam". Pieejams: <https://www.iem.gov.lv/lv/cilveku-tirdzniecibas-noversana>.

⁵ "Darbaspēka tirdzniecības atklāšana. Izmeklēšanas rīks likuma piemērošanai un kontroljautājumu saraksts darba inspektoriem" (2020), projekts FLOW "Nelikumīgu līdzekļu plūsmu un upuru atklāšanas sarežģījumi darba ekspluatācijas gadījumos", pieejams: <http://www.cilvektirdznieciba.lv/lv/projekts-nelikumigu-lidzeklu-plusmu-un-upuru-atklasanas-sarezgijumi-darba-ekspluatācijas-gadījumos-flow>.

⁶ 2011. gada 5. aprīļa Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI prasības. Pieejama: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:LV:PDF>

⁷ Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam. Pieejamas: <https://www.iem.gov.lv/lv/cilveku-tirdzniecibas-noversana>.

izmeklēšanu veikšanai cilvēku tirdzniecības lietās”⁸ norādīto attiecībā uz finanšu sektora lomu cilvēku tirdzniecības gadījumu atklāšanā, viens no šī pētījuma mērķiem ir veicināt Novēršanas likuma subjektu izpratni par cilvēku tirdzniecību un ar to saistīto NILL.

- 1.7. Pētījumā identificētas tendences cilvēku tirdzniecībā Latvijā un ietvertas pazīmes, kas var liecināt par cilvēku tirdzniecības rezultātā iegūtu līdzekļu legalizāciju, tādējādi veicinot cilvēku tirdzniecības gadījumu atklāšanu Latvijā. Jānorāda, ka uzskaitītie rādītāji ne tikai liecina par cilvēku tirdzniecības rezultātā iegūto līdzekļu legalizāciju, bet dažādās situācijās var liecināt par citu noziedzīgu nodarījumu vai tam var būt pat leģitīms izskaidrojums. Pētījuma izstrādes noslēgumā, ievērojot ģeopolitiskās situācijas saasinājumu pasaulē, ietverta arī informāciju par Krievijas izraisītā kara Ukrainā radītajiem riskiem attiecībā uz cilvēku tirdzniecību Latvijā. Tomēr, ņemot vērā, ka situācija ir tās agrīnā stadijā, norādītie riski ir indikatīvi.
- 1.8. Pētījums izstrādāts sadarbībā ar FAST, Iekšlietu ministriju, Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldi, Latvijas Republikas Prokuratūru.

⁸ OSCE Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings “Following the Money. Compendium of Resources and Step-by-Step Guide to Financial Investigations Related to Trafficking in Human Beings”. Pieejams: https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/438323_0.pdf.

2. Normatīvais regulējums

Latvijas normatīvais regulējums

- 2.1. Kriminālatbildība par cilvēku tirdzniecību tika noteikta ar 2002. gada 25. aprīļa likumu,⁹ kas papildināja KL ar diviem jauniem pantiem: 154.¹ "Cilvēku tirdzniecība" un 154.² "Cilvēku tirdzniecības jēdziens" un noteica kriminālatbildību par cilvēku tirdzniecību uz ārvalsti. Ar 2004. gada 16. decembra likumu¹⁰ no KL 154.¹ panta pirmās daļas dispozīcijas tika izslēgti vārdi "uz ārvalsti", tādējādi paredzot atbildību par šo noziegumu izdarīšanu arī tad, ja šādas darbības izdarītas Latvijas teritorijā.
- 2.2. Cilvēku tirdzniecība ir smags noziegums (KL 154.¹ panta pirmā daļa), bet ja izdarīts pret nepilngadīgo vai ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, kā arī, ja tā apdraudējusi cietušā dzīvību vai izraisījusi smagas sekas vai ja tā izdarīta ar sevišķu cietsirdību vai pret mazgadīgo, vai ja to izdarījusi organizēta grupa – sevišķi smags noziegums (KL 154.¹ panta otrā un trešā daļa).
- 2.3. KL 154.² pantā ir skaidrots cilvēku tirdzniecības jēdziens:
 - 2.3.1. Cilvēku tirdzniecība ir ekspluatācijas nolūkā izdarīta personu savervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana, izmitināšana vai saņemšana, lietojot vardarbību vai draudus, vai aizvešanu ar viltu vai izmantojot personas atkarību no vainīgā vai tās ievainojamības vai bezpalīdzības stāvokli, vai arī dodot vai saņemot materiāla vai citāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu tirdzniecībai, no kuras ir atkarīgs cietušais.
 - 2.3.2. Nepilngadīgā vervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana, izmitināšana vai saņemšana ekspluatācijas nolūkā atzīstama par cilvēku tirdzniecību arī tādā gadījumā, ja tā nav saistīta vardarbību vai draudiem, vai aizvešanu ar viltu vai izmantojot personas atkarību no vainīgā vai tās ievainojamības vai bezpalīdzības stāvokli, vai arī dodot vai saņemot materiāla vai citāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu tirdzniecībai, no kuras ir atkarīgs cietušais.
 - 2.3.3. Ekspluatācija ir personas iesaistīšana prostitūcijā vai cita veida seksuālā izmantošanā, piespiešana veikt darbu, sniegt pakalpojumus vai izdarīt noziedzīgus nodarījumus, turēšana verdzībā vai citās tai līdzīgās formās (parādu verdzība, dzimtbūšana vai personas cita veida piespiedu nodošana citas personas atkarībā), turēšana kalpībā vai arī personas audu vai orgānu nelikumīga izņemšana.
 - 2.3.4. Ievainojamības stāvoklis ir tādi apstākļi, kad personai nav citas reālas vai pieņemamas izvēles, kā vien pakļauties ekspluatācijai.
- 2.4. Lai personu varētu saukt pie kriminālatbildības par cilvēku tirdzniecību atbilstoši KL 154.¹ pantam, ir būtiski konstatēt ne tikai kādu no aktīvajām darbībām: (1) savervēšanu, (2) pārvadāšanu, (3) nodošanu, (4) slēpšanu, (5) izmitināšanu vai (6) saņemšanu, bet arī to, vai šīs darbības tika veiktas pielietojot kādu no šiem līdzekļiem: (1) vardarbību vai draudus, (2) vai persona tika aizvesta ar viltu, (3) vai izmantojot personas atkarību no vainīgā, (4) vai izmantojot personas ievainojamības stāvokli, (4) vai izmantojot personas bezpalīdzības stāvokli, (5) vai dodot vai saņemot jebkāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu tirdzniecībai, no kuras ir atkarīgs cietušais. Visbeidzot ir jākonstatē nolūks, ar kādu šīs darbības tika izdarītas, proti, ekspluatācija.

⁹ Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2002, 9. maijs, Nr. 69.

¹⁰ Grozījumi Krimināllikumā. Publicēts: *Latvijas Vēstnesis*, 208, 28.12.2004.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 2, 27.01.2005.

- 2.5. Attiecībā uz nepilngadīgajiem ir nepieciešami tikai divi no minētajiem elementiem – darbības un nolūks.
- 2.6. Attiecībā uz "ievainojamības stāvokli" krimināltiesību doktrīnā tiek atzīts, ka par individuālu ievainojamību uzskatāma disfunkcionāla ģimene, fiziskas veselības vai garīga rakstura problēmas, atkarība no alkohola, narkotiskām vai psihotropām vielām.¹¹ Vienlaikus ir svarīgi apzināties, ka specifiskā ievainojamo cilvēku definīcija katrā valstī būs atkarīga no tās specifiskā sociālās un ekonomiskās attīstības līmeņa.
- 2.7. Savukārt bezpalīdzības stāvoklis tiek raksturots kā situācija, kurā persona sava psihiskā vai fiziskā stāvokļa dēļ nav spējusi saprast pret viņu vērsto darbību raksturu un nozīmi vai nav varējusi vainīgajam pretoties.¹²
- 2.8. Vienlaikus ir svarīgi uzsvērt, ka, lai konstatētu cilvēku tirdzniecību, nav nozīmes, ka persona piekritusi ekspluatācijai.
- 2.9. Aplūkojot tiesisko regulējumu, kas kriminalizē cilvēku tirdzniecību, ir svarīgi ņemt vērā ar cilvēku tirdzniecību saistītos noziedzīgos nodarījumus, kas paredzēti KL 164. pantā "Personas iesaistīšana prostitūcijā un prostitūcijas izmantošana", KL 165. pantā "Sutenerisms", KL 165.¹ pantā "Personas nosūtīšana seksuālai izmantošanai", KL 285.² pantā "Ļaunprātīga nodrošināšana ar iespēju likumīgi iegūt tiesības uzturēties Latvijas Republikā, citā Eiropas Savienības dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas valstī vai Šveices Konfederācijā". Vienlaikus ir svarīgi atzīmēt, ka darba ekspluatācijas prakse vienmēr ir saistīta ar grāmatvedības pārkāpumiem un/vai krāpšanos ar nodokļiem.

Starptautiskais normatīvais regulējums

- 2.10. Starptautiskie tiesību akti, kas nosaka pienākumu kriminalizēt cilvēku tirdzniecību un kuriem Latvija ir pievienojusies:
 - 2.10.1. ANO 1949. gada 2. decembra Konvencija par cīņu ar cilvēku tirdzniecību un prostitūcijas ekspluatēšanu no trešo personu puses.
 - 2.10.2. ANO 2000. gada 13. decembra Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību Protokolu par cilvēku tirdzniecības, jo sevišķi tirdzniecības ar sievietēm un bērniem, novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to.
 - 2.10.3. EP 2005. gada Konvencijai par cīņu pret cilvēku tirdzniecību.
 - 2.10.4. Direktīva.
- 2.11. Attiecībā uz cilvēku tirdzniecību piespiedu darba nolūkā ir būtiski minēt Protokolu, ar kuru cilvēku tirdzniecība tika definēta plašāk, attiecinot to arī uz "ekspluatācijas nolūkos izdarītu cilvēku savervēšanu, pārvadāšanu, nodošanu, slēpšanu vai saņemšanu, izmantojot spēka pielietošanas draudus vai pielietošanu vai arī citas piespiešanas, aizvešanas ar varu, krāpšanas, maldināšanas vai viltus formas, izmantojot varas pozīcijas vai arī cilvēku neaizsargātību, vai arī dodot vai saņemot maksājumus vai labumus, lai panāktu kādas tādas personas piekrišanu, kurai ir vara pār citu personu". Protokolā ietvertā ekspluatācijas definīcija ietver ne tikai prostitūciju vai citas seksuālās ekspluatācijas formas, bet arī piespiedu darbu vai pakalpojumus, verdzību vai verdzībai līdzīgas formas, kalpību vai orgānu izņemšanu.
- 2.12. Līdzīgu saturā cilvēku tirdzniecības definīciju 2005. gadā pieņēma EP, iekļaujot to EP Konvencijā.

¹¹ Krimināllikuma komentāri, Otrā daļa (IX-XVII nodaļa) U.Krastiņš, V.Liholaja – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 394.lpp.

¹² Turpat.

- 2.13. Būtu jāatzīmē, ka EP Konvencijā ir iekļauts izvērtēšanas mehānisms – GRETA.
- 2.14. Savukārt Direktīva, kas paredz minimālos noteikumus noziedzīgu nodarījumu un sankciju noteikšanai cilvēku tirdzniecības jomā, īpašu uzmanību pievērš migrācijai un paredz plašāku cilvēku tirdzniecības definīciju un ekspluatācijas papildu izpausmes.
- 2.15. Atbilstoši Direktīvas nosacījumiem KL ietvertā cilvēku tirdzniecības definīcija tika papildināta ar vēl vienu darbību: ekspluatācijas nolūkā izdarīta personas izmitināšana,¹³ kā arī tika ieviests "ievainojamības" jēdziens, nosakot, ka ievainojamības stāvoklis nozīmē, ka tiek izmantoti apstākļi, kad personai nav citas reālas vai pieņemamas izvēles, kā vien pakļauties ekspluatācijai.¹⁴
- 2.16. Vēl ir jāatzīmē, ka Direktīva nosaka, ka cilvēku tirdzniecībā cietušā piekrišana vai nu iecerētajai, vai reālajai ekspluatācijai netiek ņemta vērā, ja izmantoti cilvēku tirdzniecības definīcijā minētie līdzekļi: draudi vai spēks, vai citā veidā piespiežot, aizvedot ar viltu, krāpjot, maldinot, ļaunprātīgi izmantojot varu vai personas neaizsargātības stāvokli vai dodot vai saņemot materiāla vai citāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu, kura kontrolē citu personu.
- 2.17. Ir būtiski uzsvērt, ka Direktīvas preambulas 13. apsvērumā tiek uzsvērtā nepieciešamība cīņā pret cilvēku tirdzniecību pilnībā izmantot pastāvošos instrumentus, kas attiecas uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu arestēšanu un konfiskāciju.

GRETA novērtējums

- 2.18. 2016. gada 2. decembrī GRETA pieņēma otrās kārtas ziņojumu par EP Konvencijas izpildi Latvijā, kura ietvaros GRETA eksperti padziļināti pievērsās jautājumiem par jaunām cilvēku tirdzniecības formām, tostarp darbaspēka ekspluatāciju, un amatpersonu un darbinieku spēju atpazīt un identificēt cilvēku tirdzniecības upurus – nepilngadīgos un pieaugušos – starp Latvijas valstspiederīgajiem, nelegāli nodarbinātajiem, patvēruma meklētājiem un bēgļiem, nelegālajiem imigrantiem.
- 2.19. Attiecībā uz EP Konvencijas saistību izpildi, kas saistās ar pienākumu kriminalizēt cilvēku tirdzniecību piespiedu darba nolūkā kopumā GRETA atzina, ka Latvijas tiesiskais regulējums atbilst EP Konvencijas prasībām. Vienlaikus tika secināts, ka *expressis verbis* tiesību norma Latvijas regulējumā, kas noteiktu, ka cilvēku tirdzniecībā cietušā piekrišana vai nu iecerētajai, vai reālajai ekspluatācijai netiek ņemta vērā, būtiski uzlabotu tiesiskā regulējuma efektīvu piemērošanu.¹⁵

¹³ Grozījumi Krimināllikumā. Latvijas Vēstnesis, 202, 27.12.2012. OP numurs: 2012/202.1.

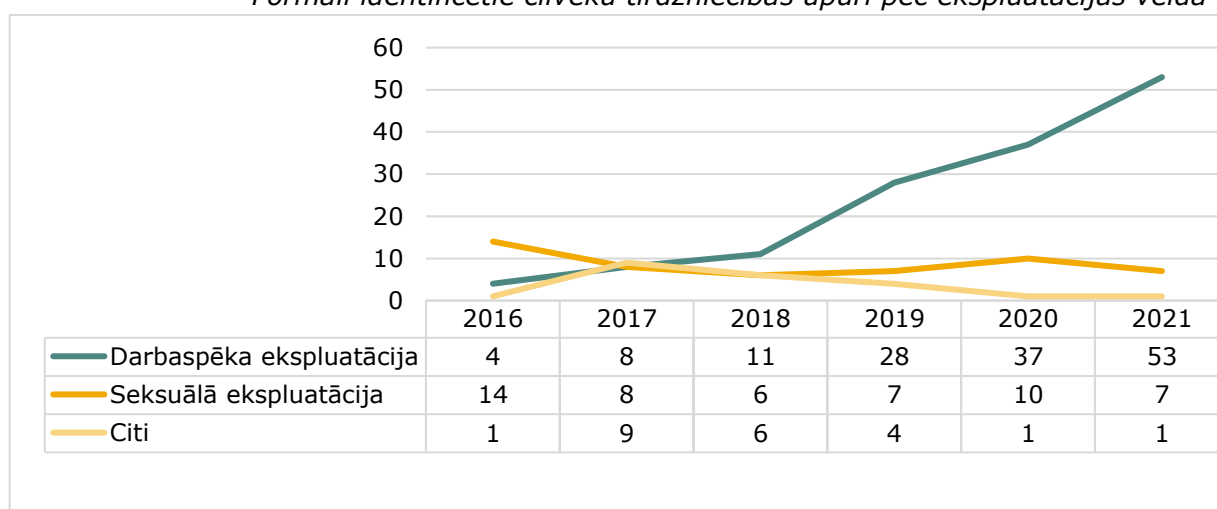
¹⁴ Grozījumi Krimināllikumā. Latvijas Vēstnesis, 204, 15.10.2014. OP numurs: 2014/204.1.

¹⁵ GRETA(2017)2 Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Latvia. Pieejams: <https://rm.coe.int/greta-2017-2-fgr-lva-w-cmts-en/1680782ac0>.

3. Cilvēku tirdzniecības tendences Latvijā

- 3.1. Atbilstoši pārskatam par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu Latvijā 2020. gadā Latvija ir gan cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valsts, gan mērķa valsts, gan tranzīta valsts, gan arī valsts, kurā notiek cilvēku tirdzniecība valsts iekšienē, nešķērsojot valsts robežas.¹⁶
- 3.2. Laika posmā no 2016. līdz 2021. gadam strauji (vidēji par 71% gadā) aug identificēto cilvēku tirdzniecības upuru skaits, kuri cietuši no darbaspēka ekspluatācijas (*attēls Nr. 1*). Citi ekspluatācijas veidi iekļauj piespiedu fiktīvas laulības, piespiešanu izdarīt noziedzīgus nodarījumus, mājkalpību un citus ekspluatācijas veidus.

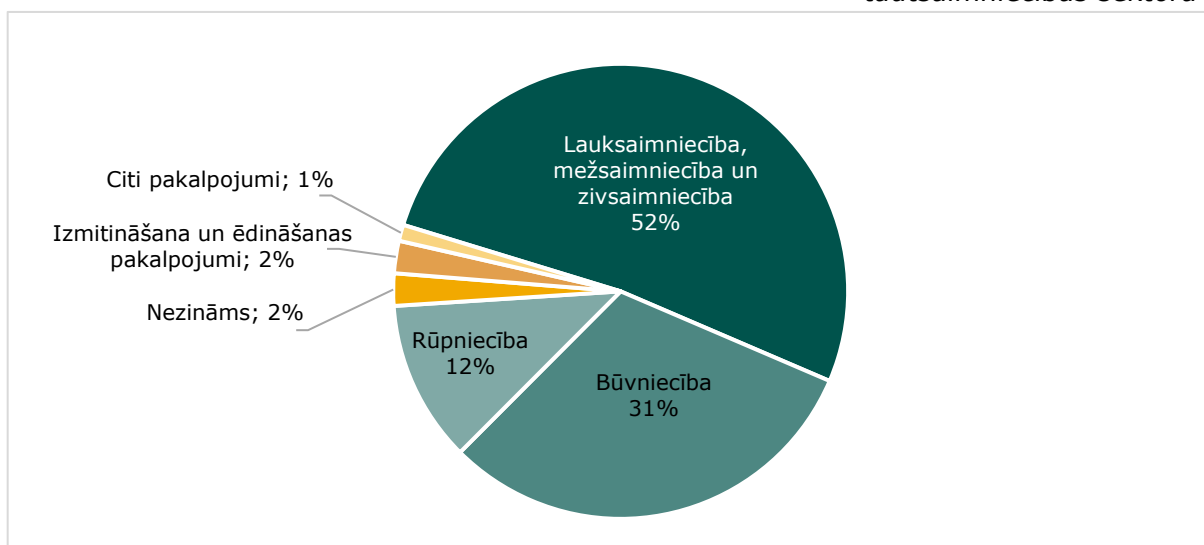
Attēls Nr. 1
Formāli identificētie cilvēku tirdzniecības upuri pēc ekspluatācijas veida¹⁷

- 3.3. Ekspertu vērtējumā Covid-19 pandēmija un ar to saistītie ierobežojumi nav atstājuši būtisku ietekmi uz vietējās darbaspēka ekspluatācijas apmēriem, bet neliels samazinājums tiek lēsts attiecībā uz seksuālo ekspluatāciju. Samazinājums saistāms gan ar ceļošanas ierobežojumiem, gan vispārēju sabiedrības piesardzību pandēmijas laikā.
- 3.4. Līdz 2019. gadam cilvēku tirdzniecības gadījumi lielākoties tika identificēti ārvalstīs, bet 2020. un 2021. gadā absolūtais vairums gadījumu identificēti iekšzemē. Pieaugošais iekšzemes gadījumu skaits varētu būt skaidrojams gan ar pieaugošu tiesībaizsardzības iestāžu un sabiedrības izpratni par cilvēku tirdzniecību, gan ar ekonomisko izaugsmi līdz 2020. gadam, padarot Latviju ne tikai par cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valsti, bet arī par cilvēku tirdzniecības mērķa valsti.
- 3.5. Vērtējot darbaspēka ekspluatācijas gadījumus pēc nozares, 2020. un 2021. gadā visvairāk identificēti darbaspēka ekspluatācijas upuri tādās nozarēs kā lauksaimniecība, mežsaimniecība, pārtikas ražošana un būvniecība (*attēls Nr. 2*). Darbaspēka ekspluatācija visbiežāk notiek zemas kvalifikācijas, zema atalgojuma darbavietās.

¹⁶ Pārskats par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu Latvijā 2020.gadā. Pieejams: <https://www.iem.gov.lv/lv/media/3823/download>

¹⁷ Iekšlietu ministrijas sniegtie dati.

2020. un 2021. gadā formāli identificētie darbaspēka ekspluatācijas upuri pēc tautsaimniecības sektora¹⁸

- 3.6. Ārvalstī īstenotos darbaspēka ekspluatācijas gadījumos, kur Latvija ir upuru izcelsmes valsts, biežākās mērķa valstis laika posmā no 2017. gada līdz 2021. gadam ir Apvienotā Karaliste, Vācija un Spānija.
- 3.7. Darbaspēka ekspluatācijas gadījumos, kur Latvija ir mērķa valsts, biežākās upuru izcelsmes valstis ir Tadžikistāna, Uzbekistāna un Indija, atsevišķos gadījumos identificēta arī Krievija un Ķīna. Darbaspēku ekspluatācijas upuru izcelsmes valstīm raksturīgs zemāks vidējās un minimālās algas līmenis, kā arī vairums (85%) upuru nāk no bijušajām NVS valstīm. Kopumā par cilvēku tirdzniecības riska valstīm (attiecībā uz iespējamām upuru izcelsmes valstīm) uzskatāmas NVS valstis, Indija, kā arī citas valstis, kurās ienākumu līmenis ir ievērojami zemāks nekā Latvijā.
- 3.8. Atbilstoši Latvijas un starptautiskajam cilvēku tirdzniecības jēdzienam, būtiska komponente ir upura ievainojamība. Latvijā identificētajos cilvēku tirdzniecības gadījumos upuriem konstatētie ievainojamības faktori ir sabojāta kredīta vēsture, dažādas atkarības, valodas prasmju trūkums, upuri ir vecāka gadagājuma (pirmspensijas vai pensijas) cilvēki, bezpajumtnieki, upuri ir ar garīga rakstura traucējumiem.
- 3.9. Saskaņā ar "Cilvēku tirdzniecības – Baltijas jūras reģiona apkopojuma ziņojumu" visizplatītākais veids, kā pievilināt vai piespiest upurus iesaistīties cilvēku tirdzniecībā, ir tiešs kontakts ar upuri. Vervētāji bieži ir upura ģimenes locekļi, radnieki vai paziņas. Cilvēki tiek pieņemti darbā arī ar interneta (sociālie mediji, u.tml.) un darba sludinājumu starpniecību. Reti tiek izmantoti draudi, fiziska un emocionāla vardarbība, upuri bieži tiek maldināti un ar tiem tiek manipulēts. Noziedznieki ir Latvijas valstspiederīgie un galamērķa valsts pilsoņi, kas darbojas organizētās grupās.¹⁹
- 3.10. Cilvēku tirdzniecības identificēšanai caur finanšu analīzi un izlūkošanu būtisks faktors ir **finanšu pakalpojumu pieejamība upuriem**. Ja upuriem ar iepriekš raksturotajiem ievainojamības aspektiem – sabojāta kredīta vēsture, atkarību

¹⁸ Iekšlietu ministrijas sniegtie dati.

¹⁹ Human Trafficking – Baltic Sea Region Round-Up report. Pieejams: <https://cbss.org/publications/human-trafficking-baltic-sea-region-round-up-report/>

problēmas, citi – nav pieeja formālajai finanšu sistēmai, finanšu iestādes zaudē iespēju identificēt cilvēku tirdzniecību caur upuru finanšu analīzi.

- 3.11. Darbaspēka ekspluatācijas gadījumu analīze laika periodā no 2017. līdz 2021. gadam parāda, ka šī cilvēku tirdzniecības daļa ir **cieši saistīta ar ēnu ekonomiku**. Visbiežāk uzņēmumos, kuros konstatēta darbaspēka ekspluatācija, tiek vesta dubultā grāmatvedība, darba samaksa tiek maksāta skaidrā naudā, bet noziedzīgās shēmas organizatori operē ar ievērojamiem skaidras naudas līdzekļiem, t.sk. veicot noziedzīgi iegūtu līdzekļu integrāciju.
- 3.12. Attiecībā uz potenciāliem cilvēku tirdzniecības gadījumiem saistībā ar Krievijas izraisīto karu Ukrainā, jānorāda uz paaugstinātiem cilvēku tirdzniecības riskiem attiecībā uz patvērumu meklētājiem no karadarbības zonām un sekojošām cilvēku tirdzniecības formām: (1) sieviešu seksuālā ekspluatācija; (2) darbaspēka ekspluatācija; (3) fizisku personu iesaistīšana noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā. Jānorāda, ka minētos riskus pastiprina iespējama vervētāju aktivizēšanās, kas, izmantojot situāciju Ukrainā un uz tās robežām, novājinātos iedzīvotājus un izmisumu, kā arī to centienus meklēt peļņu ārpus Ukrainas robežām, varētu meklēt iespējas ļaunprātīgi izmantot patvēruma meklētāju ievainojamību.
- 3.13. Tāpat jāvērs uzmanība uz apstākli, ka Latvijā ieceļojušie bēgļi sākotnēji visticamāk varēs pieņemt tikai mazkvalificētu darbu piedāvājumus, kas turklāt varētu būt nozarēs ar sezonālu raksturu un kas ilgstoši sūdzējušās par darba spēka trūkumu, piemēram, lauksaimniecība, ražas vākšana u.tml. Minētais attiecināms arī uz celtniecību, kas jau Covid-19 ietekmē zaudēja darba spēku, izjūt materiālu un energoresursu cenu pieaugumu, kas paaugstina ekspluatācijas riskus patvēruma meklētājiem no Ukrainas.

4. Tiesu prakse krimināllietās par cilvēku tirdzniecību piespiedu darba nolūkā

- 4.1. Tiesu prakse lietu izskatīšanā par cilvēku tirdzniecību piespiedu darba nolūkā, analizējot 2018. – 2021. gadā taisītos tiesu nolēmumus par KL 154.¹ pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu:
 - 4.1.1. 2019. gada 5. decembra Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas lēmums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu pirmstiesas kriminālprocesā Nr.11815001517. Tiesas lietvedības Nr. K30-2353-19/19 ECLI:LV:RVPT:2019:1205.11815001517.2.L.
 - 4.1.2. 2020. gada 13. janvāra Rīgas apgabaltiesas lēmums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. Lietas arhīva Nr. KA04-0249-20/21 CLI:LV:RAT:2020:0113.11815001517.4.L.
 - 4.1.3. 2020. gada 29. jūnija Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas lēmums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. Lietas arhīva Nr. K30-1173-20/37 ECLI:LV:RVPT:2020:0630.11815001517.1.L.
 - 4.1.4. 2020. gada 26. jūnija Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas lēmums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. Lietas arhīva Nr. K30-1219-20/21, ECLI:LV:RVPT:2020:0626.11815009117.1.L.

“Vācijas lieta”

- 4.2. 2017. gadā Latvijā tika uzsākts kriminālprocess, pamatojoties uz Vācijas tiesiskās palīdzības lūgumu, saistībā ar cilvēku tirdzniecību Vācijas Federatīvās Republikas teritorijā, organizētā grupā, ar nolūku ekspluatēt Latvijas Republikas pilsoņus būvniecībā:
- 4.2.1. Vācijas pilsoņi kopā ar Latvijas pilsoņiem izveidoja organizētu grupu ar mērķi gūt materiālu labumu, iekārtojot Latvijas būvniekus darbā Vācijā, par atalgojumu, kas neatbilst Vācijas normatīviem aktiem.
 - 4.2.2. Persona A un grāmatvede vervēja Latvijā personas darbam celtniecībā Vācijā, nodrošināja cilvēku pārvešanu uz Vāciju un tālāku personu nodošanu organizētās noziedzīgās grupas dalībniekiem Vācijā.
 - 4.2.3. Laika posmā no 2013. gada 11. aprīļa līdz 2017. gada 2. martam tika savervētas ne mazāk kā 130 personas ekspluatācijai Vācijā celtniecības jomā.
 - 4.2.4. Latvijā tika reģistrēti vairāki uzņēmumi (16 SIA) (persona B veica uzņēmumu reģistrāciju), kuros par amatpersonām tika ieceltas paziņas, bet faktiski ar uzņēmuma pārvaldīšanu nodarbojās grāmatvede.
 - 4.2.5. Izveidoto uzņēmumu norēķinu kartes un internetbanku lietoja organizētās noziedzīgās grupas dalībnieki norēķinu veikšanai un skaidras naudas izņemšanai no konta.
 - 4.2.6. No uzņēmumu bankas kontu izdrukām izriet, ka darba ekspluatācijā nosūtītajām personām Latvijā izveidotie uzņēmumi pārskaitīja tikai daļu viņu faktiski nopelnītās naudas, bet atlikusī naudas summa, t.i., ne mazāk kā puse no darbiniekiem izmaksātās naudas summas tika izņemta no kontiem gan skaidrā naudā (no SIA bankas konta Vācijā tika regulāri izņemta skaidra nauda EUR 1000 apmērā), gan noslēdzot fiktīvus aizņēmumu līgumus.
 - 4.2.7. Par darbu tika maksāta nauda, kas mazāka par Vācijā noteikto algas minimumu.
 - 4.2.8. Savukārt sociālās apdrošināšanas iemaksas vai nu vispār netika veiktas, vai tika veiktas daļēji.
 - 4.2.9. Turklāt šīm personām netika maksātas ne komandējuma naudas, ne atmaksāti ceļa izdevumi, kā to nosaka Latvijas Republikas tiesību akti.
 - 4.2.10. Veicot cilvēku tirdzniecībā izmantoto uzņēmumu bankas kontu analīzi, tika konstatēts, ka kopumā laika posmā no 2013. gada aprīļa līdz 2017. gada martam no ārzemju (Vācijas) uzņēmumiem un privātpersonām iepriekš minētajos fiktīvo uzņēmumu kontos tika ieskaitīti naudas līdzekļi aptuveni 1 323 556,51 EUR; kā darba alga Vācijā ekspluatētajiem darbiniekiem tika pārskaitīta nauda ne vairāk kā 604 655,66 EUR;
 - 4.2.11. Valsts kasē par nodarbināto personu sociālajām iemaksām (tai skaitā arī par organizētās grupas dalībniekiem u.c. fiktīvi nodarbinātajām personām) tika pārskaitīta nauda aptuveni 46 627,02 EUR.
 - 4.2.12. Tiesa, izvērtējot kriminālprocesa materiālus, secināja, ka ne mazāk kā 672 273,83 EUR ir ar noziedzīgo nodarījumu – cilvēku tirdzniecību, saistīta izcelsme. Izmantojot uzņēmumu bankas kontus, tika veikta NILL, mainot finanšu līdzekļu atrašanās vietu un piederību, nolūkā slēpt šo līdzekļu noziedzīgo izcelsmi, kā arī šie līdzekļi tika pārveidoti citās vērtībās, proti, par tiem tika nopirkti nekustamie īpašumi, transportlīdzekļi u.c.

- 4.3. Kratīšanas laikā personas A dzīvesvietā tika atrasti un izņemti naudas līdzekļi 15 350 EUR apmērā. Persona A, pie kuras tika atrasti naudas līdzekļi kriminālprocesa ietvaros tika atzīts par aizdomās turēto noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts KL 195. panta trešajā daļā un KL 154.¹ panta trešajā daļā. Veicot paralēlo finanšu izmeklēšanu, tika noskaidrots:
- 4.3.1. 2006. gadā persona noslēdza pirkuma līgumu par nekustamo īpašumu 113 829,70 EUR (80000 LVL) vērtībā, kam tika noteikts aizliegums atsavināt, dāvināt vai ieķīlāt. 2007. gadā nekustamais īpašums tika ieķīlāts kredītiestādes labā. 2012. gadā ķīlas tiesības tika nodotas citai kredītiestādei un tika dzēstas 2016. gadā. Kredītiestādei aizdevumu persona apmaksāja no savā norēķinu kontā esošajiem naudas līdzekļiem, kuri iegūti no cilvēku tirdzniecības un piedaloties NILL.
 - 4.3.2. 2014. gadā persona A noslēdza pirkuma līgumu par dzīvokļa Rīgā 36 000 EUR vērtībā iegādi, kura iegādei, izmantoja naudas līdzekļus, kas iegūti veicot cilvēku tirdzniecību un piedaloties NILL.
 - 4.3.3. 2014. gadā persona A iegādājās sev īpašumā transportlīdzekli Mercedes Benz E320, izmantojot naudas līdzekļus, kas iegūti veicot cilvēku tirdzniecību un piedaloties NILL.
 - 4.3.4. 2016. gadā persona A noslēdza līgumu ar līzingu kompāniju par transportlīdzekļa Mercedes Benz GL420 iegādi un, pildot līguma saistības, no sava norēķinu konta veica maksājumu 7085 EUR apmērā, kā arī veica ikmēneša maksājumus aizdevējam, izmantojot naudas līdzekļus, kas iegūti veicot cilvēku tirdzniecību un piedaloties NILL.
 - 4.3.5. Tiesa secināja, ka izmeklēšanas laikā tika konstatēts, ka persona A bija organizētas noziedzīgas grupas dalībnieks un tas, ka kopumā organizētās noziedzīgās grupas dalībnieki ir legalizējuši ne mazāk kā 672 273,83 EUR.

“Apvienotās Karalistes lieta”

- 4.4. Organizētā noziedzīgā grupa laika posmā no 2012. gada 1. jūlija līdz 2015. gada 30. jūlijam Latvijas teritorijā vervēja maznodrošinātas personas (pēc Lielbritānijas tiesībaizsardzības iestāžu datiem kopumā tika paverdzinātas ne mazāk kā 23 personas no Latvijas), pārveda uz Lielbritāniju, kur izmitināja piespiedu darba nolūkā, ar varu atņemot personu identifikācijas dokumentus un iepriekš noformētas norēķinu kartes:
- 4.4.1. Personas tika ekspluatētas dažādos darbos, bet to norēķinu kartes prettiesiski tika izmantotas, izņemot darba algu skaidrā naudā bankomātos.
 - 4.4.2. Organizētās noziedzīgās grupas dalībnieki arī prettiesiski izmantoja cietušo norēķinu kartes ikdienas tērīņiem, kā arī citu savervēto personu nogādāšanai uz Lielbritāniju, pērkot aviobiļetes.
 - 4.4.3. Izmeklēšanas gaitā tika noskaidrots, ka organizētās noziedzīgās grupas dalībnieka mātei laika posmā no 2013. līdz 2017. gadam, izmantojot naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzēju pakalpojumus, no organizētās noziedzīgās grupas dalībniekiem tika veikti vairāki naudas pārvedumi par kopējo summu 6484,88 EUR un 235,02 EUR (165,17 LVL) apmērā.
- 4.5. Veicot paralēlo finanšu izmeklēšanu tika konstatēts:
- 4.5.1. 2009. gadā uz organizētās grupas viena no dalībnieka (persona notiesāta par cilvēku tirdzniecību) mātes vārda tika reģistrēta automašīna Hummer H3, kas atkārtoti uz viņas vārda tika reģistrēta 2016. gada 20. jūlijā. Tika noskaidrots,

- ka pirms tam (2008. gadā) minētais transportlīdzeklis bija reģistrēts uz šīs personas mazdēla (organizētās noziedzīgās grupas dalībnieka) vārda.
- 4.5.2. Tika noskaidrots, ka viņai nav piešķirtas transportlīdzekļa vadīšanas tiesības, bet iepriekš minētās automašīnas valdījuma tiesības faktiski izmanto citi organizētās noziedzīgās grupas dalībnieki.
 - 4.5.3. 2009. gadā viņa no sava dēla – organizētās noziedzīgās grupas dalībnieka (persona notiesāta par cilvēku tirdzniecību), iegādājās 9/10 īpašuma domājamās daļas Jūrmalā par summu 10 000 EUR. 2015. gadā viņa iegādājās 1/10 domājamo daļu minētā īpašuma par 4000 EUR.
 - 4.5.4. 2017. gada 9. novembrī starp SIA un organizētās noziedzīgās grupas dalībnieci (persona notiesāta par cilvēku tirdzniecību), tika noslēgts aizdevuma līgums par summu 40 233,10 EUR un kā aizdevuma nodrošinājums par labu aizdevējam SIA tika ieķīlāts iepriekš minētais nekustamais īpašums Jūrmalā, par ko 2017. gada 9. novembrī starp SIA un īpašnieci tika noslēgts hipotēkas līgums. Pēc aizdevuma līguma un hipotēkas līguma noslēgšanas organizētās grupas dalībniece pārskatīja SIA regulārus maksājumus, kopā 3281 EUR, neskatoties uz to, ka viņai legālu ienākumu šajā laika posmā nebija. Citi maksājumi SIA vairs netika veikti.
 - 4.5.5. Saskaņā ar VSAA un VID informāciju laika posmā no 2013. gada līdz 2018. gada 19. janvārim organizētās grupas dalībniece, kas slēdza aizdevuma līgumu bija guvusi ienākumus par kopējo summu 1894,83 EUR apmērā. Atbilstoši Novēršanas likuma 11. pantam pirms darījumu uzsākšanas, proti, pirms aizdevuma līguma noslēgšanas SIA "bija pienākums veikt klienta izpēti, lai pārliecinātos, ka personai ir tādi likumīgi ienākumi, lai varētu izpildīt noslēgtā aizdevuma līguma saistības, proti, maksāt 600 EUR mēnesī, ko SIA nebija pienācīgi veikusi.
 - 4.5.6. Pārbaudot VID un VSAA sniegto informāciju par apdrošinātās personas iemaksām, tika konstatēts, ka organizētās grupas dalībnieka mātei, ne vēlāk kā no 2006. gada algotu darbu nav strādājusi un par viņu valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas nav veiktas.
 - 4.5.7. Viņa laika posmā no 2008. gada janvāra līdz 2020. gadam ir saņēmusi sociālos pabalstus (pensiju) par kopējo summu 17842,88 EUR (12 540,05 LVL) un 13 248,45 EUR, proti, 2017. gadā viņa saņēma pensiju aptuveni 162,29 EUR mēnesī.
 - 4.5.8. Tāpat kriminālprocesa ietvaros tika noskaidrots, ka īpašumā Jūrmalā atrodas divas neregistrētas jaunbūves, kuras nav nodotas ekspluatācijā un kurās notiek būvniecības un citi remontdarbi, kas, iespējams, tika veikti par noziedzīgi iegūtiem finanšu līdzekļiem.
 - 4.5.9. 2017. gadā tā pati organizētās grupas dalībnieka māte par 7200 EUR iegādājās nekustamo īpašumu (dzīvokli) Jūrmalā.
 - 4.5.10. 2015. gadā viens no organizētās noziedzīgās grupas dalībniekiem (persona notiesāta par cilvēku tirdzniecību) par EUR 6000 iegādājās nekustamo īpašumu – 9/10 zemes gabala Jūrmalā un nedaudz vēlāk tajā pašā gadā atlikušo daļu minētā nekustamā īpašuma par 800 EUR.
 - 4.5.11. Saskaņā ar VSAA informāciju par apdrošinātās personas iemaksām tika konstatēts, ka no 2010. gada šī persona algotu darbu nav strādājusi un par viņu valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas nav veiktas.

5. Cilvēku tirdzniecības pazīmes

- 5.1. Apkopoti divi cilvēku tirdzniecības pazīmju saraksti. Pirmais saraksts veidots sadarbībā ar Valsts Policiju un prokuratūru un tajā iekļautas pazīmes, kas identificētas Latvijas kriminālprocesos. Ņemot vērā Latvijā aizvien pieaugošo darbaspēka ekspluatācijas aktualitāti, kā arī praksē fiksēto paralēlās finanšu izmeklēšanas nozīmi tieši šajās cilvēktirdzniecības lietās, pazīmes apkopotas galvenokārt no kriminālprocesiem par darbaspēka ekspluatāciju. Otrais pazīmju saraksts ir starptautisku cilvēku tirdzniecības pazīmju apkopojums no 2022. gada 8. februāra semināra "Cilvēku tirdzniecības un ar to saistītās noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana". Šis saraksts veidots sadarbībā ar ANO iniciatīvu FAST, izvēloties pazīmes, kuras atbilst Latvijas cilvēku tirdzniecības riska profilam.
- 5.2. Pazīmju saraksti izstrādāti ar mērķi veicināt Novēršanas likuma subjektu izpratni par cilvēku tirdzniecību, kā arī veicināt cilvēku tirdzniecības atklāšanu Latvijā. Kā ar jebkuru pazīmju sarakstu, arī šīs cilvēku tirdzniecības pazīmes jāvērtē kopskatā ar citu pieejamo informāciju par Novēršanas likuma subjekta klientu un identificēto darījumu kontekstu. Viena un tā pati pazīme dažādās situācijās var liecināt par iespējamu izvairīšanos no nodokļu nomaksas vai cilvēku tirdzniecību, vai kādu citu noziedzīgu nodarījumu, vai arī tai var būt leģitīms skaidrojums. Tādēļ būtiski turpmāk uzskaitītās pazīmes neskatīt atrauti no citas pieejamās informācijas.

Latvijas cilvēku tirdzniecības lietās identificētās pazīmes

Cilvēku tirdzniecības upuriem raksturīgās pazīmes:

- 5.2.1. Fiziska persona strādā un saņem algu par darbu ārvalstīs, bet veic skaidras naudas izmaksas Latvijā (izmaksas veic trešā persona).
- 5.2.2. Īsā laika periodā viens bankomāts tiek izmantots virknei skaidras naudas izmaksu no dažādu fizisku personu kartēm (izmaksas veic trešā persona).
- 5.2.3. Fiziska persona strādā ārvalstīs un pēc algas maksājuma saņemšanas lielu daļu līdzekļu pārskaita trešajām personām / izmaksā skaidrā naudā (pretstatā līdzekļu izmantošanai ikdienas tēriņiem, maksājumiem ģimenes locekļiem vai parādsaistību segšanai).
- 5.2.4. Fiziskas personas no cilvēku tirdzniecības riska valstīm (atbilstoši 3.7. punktam) konta apgrozījums ir ievērojami zemāks nekā norādīts klienta anketā (iespējams, pirms darba uzsākšanas sniegta maldinoša informācija par patieso algas apmēru).
- 5.2.5. Pie konta atvēršanas trešā persona sniedz atbalstu fiziskai personai no cilvēku tirdzniecības riska valstīm, dod norādījumus kā jāpilda klienta anketas.
- 5.2.6. Fiziska persona kontā regulāri saņem komandējuma naudu, kā arī Latvijas minimālo algu vai tai pietuvinātu algu (persona formāli strādā Latvijas uzņēmumā, bet lielākoties strādā Rietumeiropā vai Skandināvijā un saņem neatbilstošu atalgojumu).²⁰
- 5.2.7. Pēc naudas ieskaitīšanas kontā tā pilnībā vai lielā apmērā tajā pašā dienā vai tuvākajās dienās tiek pārskaitīta uz citu kontu, vai izņemta skaidrā naudā.

²⁰ Pazīme var liecināt gan par darba ekspluatāciju ārvalstīs, gan izvairīšanos no darbaspēka nodokļu nomaksas.

Darbaspēka ekspluatācijas uzņēmumiem raksturīgās pazīmes:

- 5.2.8. Mazkvalificēta amata darbiniekam no cilvēku tirdzniecības riska valsts alga tiek maksāta skaidrā naudā.²¹
 - 5.2.9. Darbinieka alga formāli ir atbilstoša darba tirgum, bet tā regulāri un sistemātiski tiek samazināta ar dažādiem sodiem par pārkāpumiem, "slinkošanu", u.tml.²²
 - 5.2.10. Darbiekārtošanas aģentūra veic tikai starpnieka pakalpojumus, kontā nav pazīmju par uzņēmuma jebkāda veida saimniecisko darbību, uzņēmumam nav fiziska biroja. Maksājumu plūsma sastāv no ienākošajiem maksājumiem no ārvalstu uzņēmumiem un izejošie maksājumi ir neatbilstoši zemi algas maksājumi un maksājumi aģentūras īpašniekam, trešajām personām vai skaidras naudas izmaksas.
 - 5.2.11. Kā (nominālais) darbiekārtošanas aģentūras patiesais labuma guvējs norādīts viens no darbiniekiem (upuriem), kurš saņem algu.
 - 5.2.12. Uzņēmuma patiesā labuma guvēja un ar to saistīto personu ienākumi ir ievērojami augstāki nekā citu, līdzīgu uzņēmumu īpašniekiem.
 - 5.2.13. Samaksa par darba izpildi tiek pārskaitīta par vairākiem darbiniekiem uz vienu kontu (pārskaitītā summa ir tik liela, kas atbilst vairāku algu apjomam), bet tā netiek tālāk pārskaitīta individuāliem darbiniekiem.
 - 5.2.14. Regulāra, bieža, lielā apjomā veikta transporta biļešu iegādāšanās (t.sk. aviobiļetes, autopārvadātāji u.c.), ja vien uzņēmējdarbības specifika nav saistīta ar ceļošanas pakalpojumu sniegšanu.
- 5.3. Vērtējot NILL pazīmes Latvijas cilvēku tirdzniecības lietās, netika identificētas pazīmes, kas būtu atšķirīgas no veida, kādā citu noziedzīgu nodarījumu organizētās noziedzības grupas Latvijā un citur pasaulē veic NILL. Analizētajos gadījumos identificētas šādas plaši izplatītas NILL metodes un pazīmes:
- 5.3.1. Uzņēmums veic fiktīvus maksājumus par juridiskajiem pakalpojumiem, par mārketinga pakalpojumiem ārvalstu uzņēmumiem (lai līdzekļus izņemtu no uzņēmuma).
 - 5.3.2. Uzņēmuma īpašnieka saistītās personas (ģimenes locekļi, laulātie, bijušie laulātie, mīļākie, viņu bērni) bez nozīmīgiem regulāriem ienākumiem iegādājas ekskluzīvus nekustamos īpašumus un transportlīdzekļus (bieži ar hipotekāro kredītu vai līzīngā) un / vai regulāri veic liela apjoma skaidras naudas iemaksas savos bankas kontos.
 - 5.3.3. Trešās personas bez nozīmīgiem regulāriem ienākumiem iegādājas ekskluzīvus nekustamos īpašumus un transportlīdzekļus (bieži ar hipotekāro kredītu vai līzīngā), kurus lieto uzņēmuma īpašnieks (darbaspēka ekspluatācijas organizētājs).
 - 5.3.4. Noziedzīgā grupējuma dalībnieki operē ar ievērojama apjoma skaidras naudas līdzekļiem, lielāko daļu konta apgrozījuma veido skaidras naudas iemaksas un izmaksas.

²¹ Pazīme visticamāk nebūs redzama Novēršanas likuma finanšu sektora subjektiem, bet tā var būt redzama ārpalpojuma grāmatvežiem un zvērīnātiem revidentiem.

²² Pazīme visticamāk nebūs redzama Novēršanas likuma finanšu sektora subjektiem, bet tā var būt redzama ārpalpojuma grāmatvežiem un zvērīnātiem revidentiem.

- 5.4. Minētās metodes un pazīmes nav atšķirīgas no klasiskiem NILL paņēmieniem un regulāri tiek konstatētas NILL gadījumos ar dažādiem predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Tomēr minētais parāda, ka arī ikdienišķa padziļināta klienta izpēte potenciāli var veicināt cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu.

Ārvalstu un starptautisko organizāciju identificētās cilvēku tirdzniecības pazīmes

- 5.5. Pazīmju uzskaitījums veidots no 2022. gada 8. februāra semināra "Cilvēku tirdzniecības un ar to saistītās noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana". Par pamatu ņemts ANO iniciatīvas FAST veidotais apkopojums ar cilvēku tirdzniecības pazīmēm, kuras atbilst Latvijas cilvēku tirdzniecības riska profilam. Minētais apkopojums papildināts ar atbilstošām pazīmēm, kuras semināra ietvaros sniedza arī citi semināra dalībnieki, t.sk. pārstāvji no EDSO, Kanādas finanšu izlūkošanas dienesta, ārvalstu kredītiestāžu pārstāvji, u.c.
- 5.6. Pazīmju apkopojums pamatā veidots lietošanai finanšu iestādēm un pazīmju iedalījums atbilst finanšu iestāžu trīs aizsardzības līnijām. Klientu uzvedības pazīmes paredzētas klientu apkalpošanas speciālistiem, "Pazīsti savu klientu" pazīmes paredzētas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas novēršanas (NILLTPFN) analītiķiem, kuri veic klientu izpēti, bet darījumu pazīmes – NILLTPFN analītiķiem, kuri veic darījumu uzraudzību. Tādējādi ir svarīgi, lai dažādas finanšu iestādes struktūrvienības uzturētu savstarpēju komunikāciju.

Klientu uzvedības pazīmes:

- 5.6.1. Iespējamais upuris ierodas kopā ar trešo personu un potenciālais noziedznieks runā šīs personas vārdā.
- 5.6.2. Potenciālais noziedznieks apgalvo, ka ir radnieks vai cieši saistīta persona, bet nezina būtiskas detaļas par iespējamo upuri.
- 5.6.3. Fiziskas vardarbības pazīmes (piemēram, sasitumi).
- 5.6.4. Par darījumu tiek sniegti pretrunīgi skaidrojumi.
- 5.6.5. Klienta anketa un citi dokumenti aizpildīti atšķirīgos rokrakstos.
- 5.6.6. Konts tiek atvērts personai, kura pati nav klāt.
- 5.6.7. Iespējamais upuris ir slikti ģērbts, ar vāju personīgo higiēnu un / vai nepietiekama uztura pazīmēm.
- 5.6.8. Baiļu vai depresijas pazīmes.
- 5.6.9. Iespējamais upuris sarunā izmanto seksa industrijas terminus.
- 5.6.10. Iespējamais upuris atbildes uz jautājumiem lasa no veidlapas.

"Pazīsti savu klientu" pazīmes:

- 5.6.11. Vairākām savstarpēji šķietami nesaistītām personām norādīta viena un tā pati dzīvesvieta un/vai kontaktārunis.
- 5.6.12. Viltoti identifikācijas dokumenti.
- 5.6.13. Norādīta vēstuļu kastītes²³ adrese.
- 5.6.14. Norādītā adrese un/vai kontaktārunis sakrīt ar tiešsaistes seksa industrijas reklāmām.

²³ Pieejams: https://www.pasts.lv/lv/kategorija/vestulu_kastites?type=mail_boxes

- 5.6.15. Klienta profilam neatbilstošs dzīvesveids.
- 5.6.16. Īpašumu reģistrācija uz dažādu personu vārdiem.
- 5.6.17. Peļņa un / vai skaidras naudas iemaksu apjoms nav atbilstošs uzņēmuma izmēram / veidam, uzņēmuma apgrozījums ir nesamērīgs ar citu līdzīga veida uzņēmumu apgrozījumu.
- 5.6.18. Aizdomīgi zemas darbaspēka izmaksas – uzņēmums darbojas apkalpojošajā sfērā ar zemām vai neeksistējošām darbaspēka izmaksām, uzņēmuma peļņa nav samērīga ar darbinieku skaitu.
- 5.6.19. Ievērojams apjoms ar privātpersonu kontiem tiek atvērti un aizvērti vienlaicīgi.
- 5.6.20. Viens klients izmanto vairākas identitātes un vairākas adreses.
- 5.6.21. Neparasti daudz nesaistītu personu pievienošana par konta turētājiem.
- 5.6.22. Par klientu pieejama negatīva rakstura informācija saistībā ar cilvēku tirdzniecību.
- 5.6.23. Viena uzņēmuma darbinieki vienlaicīgi vai drīz viens pēc otra atver kontus vienā kredītiestādē.
- 5.6.24. Viena persona ir daudzu transportlīdzekļu turētājs.

Darījumu pazīmes

- 5.6.25. Regulāri, nesamērīgi zemi algas maksājumi.
- 5.6.26. Kontā nav ikdienas tēriņu par ēdienu, degvielu, komunālajiem maksājumiem vai īri.
- 5.6.27. Daudzi vīrieši veic maksājumus vienai un tai pašai sievietei.
- 5.6.28. Kontu kontrolē vairākas personas.
- 5.6.29. Skaidras naudas iemaksas dažādās pilsētās.
- 5.6.30. Karšu maksājumi tiek veikti pēc uzņēmuma (piemēram, skaistumkopšanas salons, modeļu aģentūra, striptīza klubs, masāžas salons, citi) darba laika beigām.
- 5.6.31. Pārrobežu maksājumi, kuri nesakrīt ar uzņēmuma norādīto pamatdarbību.
- 5.6.32. Ievērojams skaidras naudas apgrozījums, bieži maksājumi tiek veikti zem sliekšņa deklarācijā noteiktā sliekšņa un skaidras naudas iemaksas tiek veiktas vairākās filiālēs / bankomātos.
- 5.6.33. Persona vienos un tajos pašos datumos rezervē vairākus viesnīcas numuriņus.
- 5.6.34. Darījumi ar neregistrētām maksājumu iestādēm.
- 5.6.35. Bieži tiek izmantoti trešo pušu maksājumu pakalpojumu sniedzēji, slēpjot līdzekļu sūtītājus un saņēmējus.
- 5.6.36. Liela daļa ienākumu tiek debetēti skaidrā naudā uzreiz pēc to saņemšanas.

5.6.37. Bankomātu aktivitātes analīze parāda, ka vairākas personas izmanto konkrētu bankomātu vienā un tajā pašā laikā, radot aizdomas, ka trešā persona kontrolē to maksājumu kartes.

Saisinājumi un termini

AK	Apvienotā Karaliste
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
Direktīva	2011. gada 5. aprīļa Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes direktīva 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Eiropas Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI prasības
EDSO	Eiropas Drošības un sadarbības organizācija
EP	Eiropas Padome
EP Konvencija	EP 2005. gada Konvencijai par cīņu pret cilvēku tirdzniecību.
ES	Eiropas Savienība
FAST	Finance Against Slavery and Trafficking - globāla iniciatīva, ko veido ANO politikas pētniecības universitātes centrs ar mērķi mobilizēt finanšu nozari pret mūsdienu verdzību un cilvēku tirdzniecību.
GRETA	Eiropas Padomes ekspertu darbības grupa pret cilvēku tirdzniecību
KL	Krimināllikums
NILL	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija
NILLTPFN	noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas novēršana
Novēršanas likums	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums
NVO	Nevalstiskā organizācija
NVS valstis	Neatkarīgo Valstu Sadraudzības (NVS) valstis ir Armēnija, Azerbaidžāna, Baltkrievija, Gruzija (sākot ar 2009. gada septembri, vairs neietilpst NVS), Kazahstāna, Kirgizstāna, Krievija, Moldovas Republika, Tadžikistāna, Turkmēnistāna (asociētā dalībnieka statusā), Ukraina (asociētā dalībnieka statusā), Uzbekistāna.
Protokols	ANO 2000. gada 13. decembra Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību Protokolu par cilvēku tirdzniecības, jo sevišķi tirdzniecības ar sievietēm un bērniem, novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to.
SIA	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VSAA	Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra